
Otiskli jsme před 100 lety

Vážení čtenáři,

předkládáme vám úryvek z článku publikovaného v našem časopise č.1/1922. Jedná se o příspěvek majora francouzského gen. štábu Rotona Gastona „Francouzský a německý operační plán r. 1914“.

Pokračování tohot článku si můžete přečíst nebo stáhnout na webových stránkách našeho časopisu www.vojenskerozhledy.cz v nabídce archivu.

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Major francouzského generálního štábu ROTON GASTON:

*Francouzský a německý operační plán r. 1914.**

Jak ve Francii tak i v Německu vzrůstá den ze dne literatura o světové válce; obzvláště setkáváme se s četnými dokumenty, pojednávajícími o počátečních operacích v měsíci srpnu 1914. Studium těchto operací jest předmětem této práce.

Za nynějšího stavu dokumentace, která jest přes ohromný rozsah neúplná, bylo by odvážlivé chtít si učiniti z událostí a úředních dokladů přesné a ustálené mínění. Je třeba ještě zkoumati veliké množství spisů a vyslechnouti mnohé osoby, jež činně zasáhly do velikých událostí, takže vojenské operace světového zápasu budou ještě dlouho předmětem neustálého zkoumání.

Cíl, k němuž touto studií směřujeme, jest skromný; chceme prostě podati druhým československým několik úvah o zásadách doktriny, jichž platnost se nezměnila od doby, kdy byly tyto zásady uplatňovány.

Omezíme se na operace na francouzském bojišti v měsíci srpnu, to jest, vyličíme, jak se rozvíjely operační plány francouzský a německý až do prvního utkání obou nepřátelských armád. Toto utkání francouzských a německých sil, jež nepřineslo žádné straně žádoucího strategického rozhodnutí, shrnuje řadu operací, jež se odehrály mezi 20. a 24. srpnem, a jež se ve Francii všeobecně nazývají „bitvou na hranicích“ (Bataille des Frontières).

V první části vyložíme plán francouzský, jeho první vznik, jeho vývoj a jeho provedení.

Druhá část bude obsahovati podobné a souběžné vyličení plánu německého.

Úmyslně podáváme oba proti sobě stojící plány odděleně, každý s příslušným rámcem.

Kdybychom studovali operační plán „post festum“, jsouce úplně zpraveni o událostech, jež se v obou táborech odehrály, řešili bychom celý problém obráceně a vyložili bychom jej nesprávně, poněvadž bychom vymýtili neznámé faktory, jež řešení znesnadňovaly. Budeme tedy sledovati vývoj každého plánu zvláště, uvažující v míře co nejvyšší okolnosti každého okamžiku a sledující také okolí a poměry, v nichž odpovědní vojévůdcové žili.

* Psáno francouzsky pro „Vojenské Rozhledy“.

Část první.

Plán francouzský.

Pojetí plánu. Idea manévru.

Operační plán obsahuje především výraz vůle vrchního velitele. Iato vůle se projevuje v podobě „záměru“, „ideje manévru“ předem vytvořené, jež má mít v nitru velitele, jenž ji přijal, nejpłodnější výsledky.

Žádoucím cílem jest: vnutit nepříteli tento manévr, zabezpečit jeho rozvinutí přese vše a proti všemu, donutit nepřítel, aby upustil od manévru svého a musil se postavit na odpor, a konečně, aby se sklcnil před vůlí, jež se jeví silnější a neustupnější než vůle jeho.

Idea manévru charakterizuje tedy plán. Francouzský plán z roku 1914, plán generála Jofírea, můžeme vyjádřit jedním slovem: byl účinný. Ba říkalo se někdy, že jest svrchovaně účinný.

Záměr vrchního velitele, jak byl sjednán ve francouzském plánu vypracovaném před válkou, zní: „vrhnouti se všemi spojenými silami na Němce“ ihned po ukončení nástupu. Důkazem toho jsou všeobecné instrukce francouzského hlavního štábu č. 1. ze dne 8. srpna 1914, přidělující každé armádě pásmo nástupu a v závěru nařízení: připravit a zaříditi vše tak, aby ofensiva byla provedena hladce a stala se zdrcující.

Snad se podiví, kdo není Francouzem, že ve služebních pokynech jest záměr jen stručně vyjádřen slovy: „Zdrcující ofensiva (offensive foudroyante)“. Avšak pro důstojníka francouzského generálního štábu z roku 1914 slova ta obsahovala v sobě celou doktrinu a se stanoviska strategického, celý manévr. Byl to pohyb udeřiti přímo a bezohledně. Byla to zásada „útočiti silně a všichni najednou“. Na podniky nepřátelských sil není lepší odpovědi, než útok svrchovaný, útok neprodlený a úplný. Nedokazují-li zkušenosti všech dob, že energicky provedený plán zakrývá veškeré slabosti a napravuje veškeré chyby?

Ale řekne snad kdosi, což kdyby Němci dle svého způsobu chtěli obchvátiti některé křídlo francouzských sil? Žádných obav před obchvatem. Obchvatný pohyb moder. armád vyžaduje mnoho času. Francouzové zahájí útok dříve, než bude nepřítel s to ukončiti své strategické rozvinutí a seřaditi se k boji. Nebezpečí býti obchvacenu hrozí francouzským vojskům jen tehdy, kdyby setrvala v defenzivě a poskytla nepříteli čas provésti proti nim potřebné pohyby. Jestliže však francouzská armáda zahájí útok všemi silami přímo před sebe, donutí nepřítel hájiti se, brániti se, vzdáti se obchvatné akce a přijmouti bitvu krátkou a bezohlednou, jež mu bude vnučena.

Dějiny snad jednou vyřknou svůj soud, do jaké míry to byla doktrina přemrštěná. Můžeme říci k její chvále, že se velmi dobře hodila k francouzské povaze. Bude však každou měrou třeba, neposuzovati ji jen dle výsledků, neboť uvidíme, že ve skutečnosti události zabránily, aby se mohla zcela vyvinouti.

Počátečné rozestavení francouzských sil.

Nástup. (Viz náčrt.)

Toto rozestavení uskutečňuje plán velitelův, naznačuje v terénu prostor nástupový každé armády, její základnu

a tím také všeobecný směr útoku. Studujeme-li rozestavení nástupu francouzské armády, vypracované generalem Joffrem, shledáme ihned, že jest v naprostém souladu s doktrínou, již jsme právě vyložili.

Počátečné soustředění francouzské armády r. 1914 týkalo se pěti armád, jednoho jezdeckého sboru a několika pěších divísi (aktivních a záložních), celistvých nebo rozdělených na skupiny, které byly k dispozici vrchnímu veliteli.

Rozvrženy byly takto:

I. armáda — generál Dubail, stan Epinal: 5 sborů a 2 jezdecké divise.

II. armáda — generál de Castelnau, stan Neufchâteau: 5 sborů, 2 jezdecké divise a 3 divise záložní.

III. armáda — generál Ruffey, stan Verdun: 3 sbory a 1 jezdecká divise.

IV. armáda — generál Langle de Cary, stan St. Dizier: 3 sbory a 1 jezdecká divise.

V. armáda — generál Lanrezac, stan Rethel: 5 sborů, 1 jezdecká divise a 2 divise záložní.

Jezdecký sbor — generál Sordet, stan Mezières: 3 jezd. divise.

Tři aktivní pěší divise a devět záložních divísi všeobecné zálohy (disponibles).

Tím jsou veškeré síly francouzské již od počátku shromážděny v blízkosti hranic, jednotlivé armády těsně vedle sebe a spojeny mezi sebou. Toto rozestavení jest nejlepším důkazem pevné vůle generála Joffrea: „Útočiti všemi spojenými silami!“ — zahájit bitvu neprodleně a bez obmyslu.

Tato bitva mohla se rozvinouti po dvanácti dnech, t. j. dnem 14. srpna, a to — tak byli alespoň všichni přesvědčeni — dříve, než Němci sami zahájí ofensivu.

Je důležité poznamenati, že rozsah fronty rozvinutých armád, diktovaný plánem samým, byl také nezbytný z vážných důvodů rázu diplomatického.

Mýšlenka strategického rozpětí, sahajícího až k Maubeuge, musela býti francouzským hlavním štábem zamítnuta, neboť úcta před belgickou neutralitou byla posvátným dogmatem.

Mezinárodní francouzské styky, čestné a loyální diplomatické tradice nedovoľovaly, než zcela zachovávatí platné smlouvy. Francouzský nástup nemohl býti jinak připraven a proveden než v rámci mezinárodního práva.

Bylo by však nesprávné domnívatí se, že plán francouzského nástupu neměl na zřeteli jiných kombinací kromě přímého a bezohledného útoku a že vůbec neuvážil možného postupu nepřítelova.

Naopak, plán spočíval na rozumných a nepopíratelných úvahách strategických:

1. dbá všeobecného útvaru operačního pásma a ohledů terénů;

2. odpovídá na všechny předpoklady německých akcí, jež by se snad vyskytly.

Terén.

Operační terén pro francouzskou ofensivu, vedenou hlavním směrem severovýchodním, jest rozdělen skupinou pevností Metz — Thionville na dvě pásma. Ofensiva bude tedy vedena dvojí snahou:

Na pravém křídle první a druhá armáda budou postupovat přímo průchodem mezi Metami a Vogesami a to:

První armáda směrem na Saarburk.

Druhá armáda směrem na Château — Salins — Saarbrücken.

První armáda podnikne svými oddily krajního pravého křídla výpad na Kolmar a Schlestadt průchodem alsaským (mezi Rýnem a Vogesami). Tento výpad bude proveden čtvrtého dne.

Na levém křídle pátá armáda podnikne útok na sever od skupiny pevností Mety — Thionville směrem na Trevír. Armáda levého křídla bude snad operovat spolu s Belgičany nebo Angličany; tento pohyb může být určen teprve později.

Mezi těmito armádami třetí armáda zastírající Mety, zajistí spojitost útočné fronty. Čtvrtá armáda, která jest na počátku v záloze, jest připravena zúčastnit se útoku buď napravo nebo na-levo.

Předpoklady o nepříteli.

Jaké mohly být předpoklady o útoku německém? Strategická doktrína Němců byla dobře známa, dávala přednost obchvatu některého křídla protivníka. Zvolí si snad německé vrchní velitelství za cíl pravé křídlo francouzských vojsk? To bylo málo pravděpodobno. Takový podnik byl by narazil na obrovské překážky při přechodu přes Švýcarsko a přes francouzský Jura, neboť krajiny tyto jsou velmi neschůdné. Kromě toho zde byli Švýcaři, kteří byli s to hájit svou neutralitu.

Pravděpodobnější předpoklad byl však obchvat levého francouzského křídla přes Belgii. Již dávno před válkou čelní němečtí generálové pomýšleli na tento případ; generál Bernhardt prohlásil, že belgická neutralita bude porušena jen z nutnosti strategické. Nutnost stává se tedy Němcům zákonem. Jak vidíme, platí pro Němce: nutnost tvoří zákony! Německé záměry byly ostatně již za míru vryty do krajiny na hranicích belgických severně od Trevíru. Od roku 1900 vznikaly nové tratě železniční s rampami a sklady pro vojáky, tratě, připojené na belgickou železniční síť.

Zbývalo určit jednu neznámou: jak daleko bude sahati obchvatný pohyb přes Belgii? Německý pohyb mohl se rozprostírat až k moři a ohroziti Antverpy. Bylo však také možno, že se omezi na pravý břeh Mósy a že dosáhne Mósy francouzské v okolí Mézières. Dle řešení třetího mohl být pohyb proveden s obou stran řeky Mósy, s pravým křídlem ku pramenům Oisy, k východišti to cesty, ohrožující přímo Paříž.

Uváživši všechny výhody a nevýhody těchto tří předpokladů pro Němce, považovalo francouzské vrchní velitelství za nejpravděpodobnější německý pohyb v území pravého břehu Mósy. Náзор tento byl zbudován na podkladě, jenž se sice nepotvrdil, ale který se dal logicky od Němců očekávati.

Dalo se totiž předpokládati, že německé vrchní velitelství, respektující čáru belgické Mósy s pevnostmi Lutychem a Namurem, bude dbáti citlivosti Belgičanů. Soudilo se, že budou sice proti vpádu na své území (belgické Ardenny) protestovati, ale že se na konec podrobí událostem a zůstanou na stráž podél Mósy. Nepřekročili-li Němci Mósy, získají současně ještě jiné výhody, a to důležité, to jest neutrality Anglie. Jak se mohl na základě těchto předpokladů utvářeti německý postup? Nepřítel postaví ostrahu čelem proti Lutychu a Namuru; chráněn jí, vpadne svým pravým křídlem

do Lucemburska a belgických Ardenn, probíje se až k francouzské Móse a obejde při tom čáru francouzských opevnění, jež nesahá přes krajinu severně od Verdunu. Jediná překážka staví se v cestu německému pochodu. Mezi Rocroi, Givetem a Sedanem po obou březích Mósy rozprostírá se lesnatá oblast, která operace většího rozsahu znemožňuje. Aby se těmto lesům vyhnulo, musí je nejzazší právě křídlo německých armád obejít ze severu nebo z jihu a dosáhne tedy Mósy buď u Sedanu nebo mezi Givetem a Namurem.

Francouzské vrchní velitelství bylo na oba tyto případy připraveno. Nezáleželo skutečně na tom, bude-li cílem německého operujícího křídla Sedan, ležící jižně od lesů, nebo Dinant, ležící od nich severně. Po prvních zprávách o porušení belgické neutrality německým vojskem, bylo úlohou páté francouzské armády (podporované dle potřeby čtvrtou armádou záložní), postupovati odhodlaně a rozhodně směrem na Neufchâteau, zahájit prudký útok a přenést boj za Mósu a za zmíněný lesnatý kraj, to jest do belgických Ardenn.

Konečně byla zde ještě jiná možnost neméně závažná: útok německých sil přímo mezerou mezi francouzskými pevnostmi Toullem a Epinalem. Vážné úsilí nepřítelovo tímto směrem mohlo mít za účel roztrhnouti francouzské voje na dva díly, a mohlo způsobiti rychlý a neblahý výsledek.

Tento úder nebyl by nalezl francouzské velitelství nepřipravené. Viděli jsme, že první a druhá francouzská armáda stály tak, aby tomuto útoku čelily.

Z toho jest zřejmo, že francouzský plán byl zrale uvážěn a spočíval na těchto základech:

Byl přizpůsoben operačnímu terénu,

byl s to čeliti všem podnikům, jež se logicky od nepřítele daly očekávati,

byl zvláště vypracován tak, aby síly francouzské mohly zahájit ofenzivu z drujících a všeobecnou směrem severovýchodním, a to právě křídlo na Rýně, levé křídlo kolem Met ze severu směrem na Lucemburk a Neufchâteau.

Provedení plánu.

Operační plán není lze předem stanoviti v podobě konečné. Ta se řídí nevyhnutelně podle okolností a činnosti nepřítele. Tuto myšlenku vyjádřil kdysi maršál Joffre slovy: „Operační plán jest idea, jež tkví v hlavě velitelově, která se však nepíše na papír.“

Tato idea, jejíž zárodek jest v mozku velitelově, rozvíjí se během prvních událostí a podle činnosti, již projevuje nepřítel. Jest nemyslitelné, že nepřítel bude pasivní a že se podrobí vůli protivníkově.

Odmyslíme-li si tento předpoklad, jest radno vyzkoumati ze všech možných případů onen, jenž se uskuteční. A pak jest úlohou zpravodajství, aby učinilo velitelství schopným utvořiti si představu o tom, co zamýšlí nepřítel. Tato představa o úmyslech protivníkových nebude vždy zcela jasná, dovolí však veliteli, aby alespoň zredukoval počet předpokladů, a třeba by nebyla určitá, poskytně mu potřebnou duševní sílu, aby se rozhodl **včas** a využil svůj plán bez obmyslu. To jest onen kritický okamžik, jež vyjádřil Napoleon před bitvou u Jeny, když obdržel poslední zprávy, které učinily konec váhání „Závoj jest protržen!“ (Le voile est déchiré.)

Na tento psychologický okamžik nebude skutečný velitel nikdy čekat nečinně. Předvídá události, bude svůj plán neustále přizpůsobovat, zpracovávat, upravovat podle okolností, až přijde den, kdy jej bude moci předložit v konečné formě — a to písemně — těm, kteří jej budou provádět.

Vraťme se k událostem první polovice měsíce srpna 1914, a sledujme, jak vzniká francouzský plán v rámci myšlenek, jež jsme právě předeslali.

Francouzská mobilisace byla provedena od 2. do 8. srpna; do prava do nástupového prostoru od 9. do 13. srpna. V tomto období události pokračují a objasňují poněkud celkovou situaci.

Dne 2. srpna vtrhnou Němci do Lucemburska a posílají do Belgie ultimatum, žádající volný průchod německých vojsk neutrálním územím.

V noci ze 3. na 4. srpen proniknou na belgické území, postoupí na Lutych, jehož se zmocní nenadálým útokem. Hlavní štáb francouzský se dovídá, že tohoto útoku se zúčastnila vojska pěti různých sborů.

Tento prudký úder jest velmi příznačný. Znamená, že Němci vážně hodlají proniknouti Belgií. Vrhnou se však za Mósu, či spokojí se snad jen Lutychem, aby tak chránili proti Belgičanům pravé křídlo, postupující pouze na pravém břehu Mósy?

Odjinud došly jen obvyklé zprávy. Dne 7. srpna jsou hlášeny obranné práce na čáře Lucemburk—Arlon a velké hromadění vojsk v krajině Saarburk—Štrasburk—Schlestadt.

Z těchto událostí lze usouditi: Němci vyvinou silný tlak Belгии alespoň jižně od Mósy. Generál Joffre, uváživ tyto okolnosti, rozhoduje: „Čtvrtá francouzská armáda, která byla zatím v záloze, postaví se na levé křídlo základního rozestavení a rozvine se mezi třetí a pátou armádou. Nástup páté armády posune se dále na sever (viz náčrt).

Zprávy od 8. do 13. srpna jsou dosti nejasné a mnohdy si odporují. V Horním Alsasku zamýšlený výpad, jež podniká jeden francouzský sbor, vyvíjí se směrem na Mülhúsy a nenaráží na vážnější odpor.

Na lotrinské frontě, před první a druhou francouzskou armádou, jeví se u nepřítelů příznaky obrany.

Z krajiny Mety—Thionville přicházejí zprávy nejasné.

V Belгии francouzské jezdeckto nemůže proniknouti nepřátelskou hradbou, již se dotklo na pravém břehu Mósy u Dinantu, Namuru a Huy. Mezi 8. a 12. srpnem německé jezdeckto postoupilo na západ od Lutychu na levý břeh Mósy. Belgický štáb nevěří ještě v možnost většího německého tlaku na levém břehu této řeky, ačkoli jest mu známo, že důležitý vyšší štáb německý jest v Cáchách.

Zkrátka, dne 14. srpna, kdy generál Joffre měl v úmyslu zahájit ofensivu, nebyly ještě ničím potvrzeny jeho předpoklady o vývoji nepřátelských operací. Francouzské vrchní velitelství považuje tedy dosud došlé zprávy za příliš nejasné, aby mohlo zahájit všeobecný postup. Obzvláště levé křídlo francouzských vojsk musí býti lépe orientováno, dříve než se pustí v boj.

Proto se francouzský hlavní stan rozhodne takto: „Armády pravého křídla (první a druhá) zahájí dne 14. srpna ofensivu; levé křídlo nepodnikne prozatím nic. Aby však bylo případnému pohybu Němců směrem k Dinantu (na Mósu) čeleno, vyše pátá francouzská armáda do okolí tohoto místa jeden armádní sbor.“

Od 14. do 19. srpna jsou zprávy určitější.

V Lotrinsku první a druhá armáda francouzská postupují, zatačují mříž německé ochrany hranic.

Ve dnech 13. a 14. srpna docházejí důležité zprávy: „Značné síly (záložní divise, jezdecko, těžké dělostřelectvo) překročily Mósu u Lutychu.“ Jest to snad začátek velkého obchvatného pohybu? Francouzské hlavní velitelství tomu ještě nevěří. Snad jest to jen pozorovací sbor, jenž by na levém břehu Mósy měl na zřeteli armádu belgickou, již zatím neradno zanedbávat.

Dne 15. srpna jest sice hlášeno, že síly překročí Mósu jsou veliké — mluví se o 200.000 mužů — ale tato zpráva jest velmi nepřesná a jako by úmyslná. Téhož dne francouzský armádní sbor poslaný k Dinantu, jest předmětem útoku na Mósu. Zdá se, že tentokrát je to vážné. Tato první zpráva vzbuzuje přesvědčení, že jde o větší německou akci severně od Givetu. A Francouzové tam mají jediný sbor; slabá to jistota. Proto se generál Joffre rozhodne vyslat celou armádu mezi Sambru a Mósu, aby čelila každému nepřátelskému úsilí s této strany.

Od 18. srpna jest situace jasná. Mlhy se rozplynuly. Není pochyby, že Němci vyslali veliké síly za Mósu. Francouzští letci určují přesně čáry jejich pohybu. Právě křídlo německých vojsk zasahuje až k Brusselu.

Proto také dne 18. srpna generál Joffre ustanoví definitivně pohyb levé skupiny armád.

Proti německým silám, které patrně budou postupovati k Mósu na čáru Namur, Sedan, Verdun, zahájí skupina třetí a čtvrté francouzské armády ofensivu směrem severovýchodním.

Proti nepříteli, jenž postupuje po levém břehu Mósy, budou operovati Angličané vysazení na nejzazším levém křídle prostoru nástupového, zesílení jedním francouzským jezdeckým sborem spolu s Belgičany, kteří jsou rozloženi tak, aby mohli zasáhnouti do boku nepřítelova (viz náčrt).

Pátá francouzská armáda, vyšeďší ze svého stanoviště a připravená na obě strany, jak proti Sambře, tak proti Mósu, bude vyvíjeti činnost na tom neb onom břehu Mósy. Podle rozvržení nepřátelských sil mezi dvěma ofensivními úseky bude podporovati buď skupinu třetí a čtvrté armády, překročí Mósu (čáru Namur—Givet) nebo skupinu anglicko-belgických armád, překročí Sambru (čáru Namur—Charleroi).

Řídě se pozdějšími zprávami, rozhodne se Joffre definitivně pro řešení druhé. Tím jest jeho manévř jasně a dokonale stanoven.

Nyní však nastane nevídaná věc: Angličané oznamují, že budou připraveni k pochodu až 23. srpna. Generál Joffre prahneucí po tom, aby mohl zasáhnouti „všemi spojenými silami“, jest nucen odložit ofensivu svého levého křídla až na tento den.

Poněvadž nic nepřekáží postupu francouzskému, zahájí třetí a čtvrtá armáda nadějně ofensivu dne 20. srpna: východiskem jejím jest Mós mezi Sedanem a krajinou severně od Verdunu. Lze očekávat, že jejich postup proti ose, kol níž se otáčeji německá vojska, bude mít šťastné výsledky.

Ofensiva levého křídla francouzsko-anglicko-belgického nebude se moci včas rozpoutati. Pátá francouzská armáda bude skutečně napadena na Sambře dříve, nežli bude moci překročit řeku.

Den 22. srpna jest rozhodující na celé frontě.

Od 20. srpna musilo pravé křídlo francouzské (první a druhá armáda) v Lotrinsku ustupovati před protiofensivou německou (bitva u Delme—Morhange dne 20. srpna). Obě armády vzdorují, opírajíce se: první o Nancy, druhá o Épinal.

Dne 22. srpna útočí střed francouzských vojsk (třetí a čtvrtá armáda) na frontě V i r t o n—P a l i s e u l, avšak za podmínek takticky nepříznivých. Zdá se, že nepřítel nabývá vrchu.

Téhož dne jest pátá francouzská armáda napadena na Sambře u C h a r l e r o i a nepříteli se podaří proniknouti na jižní břeh řeky.

Dne 23. srpna situace páté armády se zhorší. Německá vojska útočí na její frontě úspěšně.

Na jejím pravém boku jeví nepřátelský útok, vedený přes Mósu k Dinantu, určité rysy. Chapadla německých kleští se sblíží. Aby unikl obchvatu, jenž by byl asi osudný, dává velitel páté francouzské armády dne 23. srpna rozkaz k ústupu. To byl konec nadějí Joffreyových, jenž musil upustiti od zamýšleného plánu, dříve než mohli Angličané zasáhnouti.

Toto rozhodnutí, první těžké rozhodnutí válečného tažení, jest ostatně jen k veliké cti hlavnímu velitelství francouzskému, jež, vidouc nezdar svého postupu, netrvalo tvrdošijně na bezvýsledné operaci a nařídilo všeobecný ústup. Byly však ihned stavěny základy pohybu nového, který byl pak korunován úspěchem. Kdežto pravé francouzské křídlo (první a druhá armáda) hájilo se stůj co stůj ve svých postaveních lotrinských, aby chránilo pravý bok celku, hlavní síly francouzsko-anglické přerušily styk s nepřítelem a ustupovaly, aby se opřely o pevnosti Verdun a Paříž.

Za tohoto spořádaného a methodického ústupu, v němž nepřítel viděl úplné shroucení, spojenecká vojska se mistrně přeskupila, nabrala nové síly k velikému údivu a překvapení německého hlavního velitelství, a přešla v bitvu na Marne, nepopíratelné to vítězství francouzských zbraní.

★

Pokračování tohot článku si můžete přečíst nebo stáhnout na webových stránkách našeho časopisu www.vojenskerozhledy.cz v nabídce archivu¹.

¹ <https://www.vojenskerozhledy.cz/archiv-menu-search/rocniky-1920-1944/rocnik-1922>; č. 1/1922 - Francouzský a německý operační plán r. 1914 (1); č. 3/1922 - Francouzský a německý operační plán r. 1914 (2).